

عوامل موثر بر توسعه پایدار شهری و عوامل موثر کارآفرینی شهری مورد مطالعه: بخش خدمات اجتماعی و کارآفرینی شهرداری تهران مناطق ۲۲ گانه

خانم سعیده زینلی

دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت امور شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی (سوهانک)، تهران، ایران
saedehezinali@gmail.com

آقای دکتر مهرزاد مینویی

استاد راهنما و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی (سوهانک) (نویسنده مسئول مکاتبات)
omml344@yahoo.com

چکیده

در این تحقیق جامعه آماری پژوهش کارکنان بخش خدمات اجتماعی و کارآفرینی شهرداری تهران مناطق ۲۲ گانه هستند، که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده تعداد ۱۵۲ افراد به عنوان نمونه مورد نظر انتخاب شده و پرسشنامه تحقیق میان آن ها توزیع شد. در ادامه با استفاده از پرسشنامه استاندارد که روایی و پایایی آن مورد تایید قرار گرفت به بررسی متغیرهای پژوهش پرداخته شد و اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از روش مدل سازی معادلات ساختاری و روش تحلیل مسیر مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزارهای Spss ۲۴ استفاده شد.

نتایج به دست آمده حاکی از این است که عوامل اقتصادی و زیرساختی بر کارآفرینی شهری تاثیر دارند. اما عوامل انسانی - اجتماعی بر کارآفرینی شهری تاثیر ندارند. نتایج همچنین نشان داد عوامل پایداری اقتصادی و عوامل پایداری زیست محیطی بر توسعه پایدار شهری تاثیر دارند. اما عوامل پایداری اجتماعی بر توسعه پایدار شهری تاثیر ندارند همچنین بین عوامل کارآفرینی شهری و توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد. کلمات کلیدی: کارآفرینی شهری، توسعه پایدار شهری، عوامل اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی

مقدمه

ساختار اقتصادی دنیای امروز به طور اساسی با گذشته تفاوت دارد. شاخص های سخت افزاری و دارایی های مشهود که دیروز در جایگاه یک بنگاه اقتصادی نقشی تعیین کننده داشت، جای خود را به نوآوری، ابداع، خلق محصولات جدید و دارایی های نرم افزاری داده است. اگر دیروز ثروتمندترین افراد دنیا آنهایی بودند که منابع مالی بیشتری در اختیار داشتند، امروز ثروتمندترین مردم دنیا دانش مدار و کارآفرین هستند (فرجی قناتی، ۱۳۹۰). بنابراین توسعه اقتصادی - اجتماعی دنیای امروز بر پایه خلاقیت و استفاده از دانش استوار است. در این میان، تداوم بقا و حیات جوامع و شهرها، نیازمند روشها و راه حلهای جدید است و کارآفرینی به عنوان یک رویکرد راهبردی و مزیت آفرین و عامل اساسی در نظامهای اقتصادی میتواند الگویی کارآمد برای حصول به اهداف توسعه اقتصادی اجتماعی قلمداد شود (رضایی و همکاران، ۱۳۹۹). براین اساس و با توجه به اهمیت کارآفرینی، میتوان ظرفیت های نهفته افراد را برای تبدیل ایدهها به

عمل و استفاده از کارآفرینی برای شناسایی فرصتها با پتانسیل های ارزش آفرینی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فراهم آورد (ویلفسون و دروزیفسکی^۱، ۲۰۱۷).

شهر مفهومی پویا است و شهرهای امروزی به سرعت در ابعاد مختلف در حال گسترش هستند. مفاهیم شهرنشینی و توسعه پایدار نیز در خط مقدم این تحول شهری قرار دارند (پاسکالوا و همکاران^۲، ۲۰۱۷). شهرها در سرتاسر جهان اهداف توسعه ای را به عنوان بخشی از برنامه های استراتژیک شهری و نوآورانه خود براساس پرداختن به مسائل و تهدیدات شهری موجود دنبال می کنند (چونگ و همکاران^۳، ۲۰۱۸). شهرها نقش محوری در توسعه پایدار استراتژیک مناطق و کشورها دارند. این امر به وضوح در اهداف توسعه پایدار دستور کار ۲۰۳۰ ملل متحد برای توسعه پایدار منعکس شده است، که برای مثال بر نیاز به پایداری و انعطاف پذیرتر کردن شهرها تاکید دارد. به عنوان یک مفهوم موثر و کارآفرینانه، توسعه ی پایدار به عنوان کانال اصلی محصولات و فرآیندهای پایدار شناخته می شود. علاوه بر این، «کارآفرینی شهری»، «شهر عصبی کارآفرین» و «حکومت کارآفرین» در دهه ۱۹۸۰ توسط دیوید هاروی برجسته شد (پک^۴، ۲۰۱۴). با توجه به تمرکز بالای مردم در مناطق شهری، افرادی که در چنین مناطقی کارآفرینانه عمل می کنند را می توان «کارآفرین شهری» نامید (ضیاء و همکاران^۵، ۲۰۲۱). از این رو، کارآفرینی شامل فعالیت های افراد مرتبط با ایجاد سازمان های جدید می شود (گرگوری و هولمز^۶، ۲۰۲۰).

شهرهای امروزی هوشمند بوده و بر پایه کارآفرینی و نوآوری شکل میگیرند (گازمن و استرن^۶، ۲۰۲۰). همچنین، تحقق ابعاد اجتماعی-اقتصادی و زیرساختی اکوسیستم های کارآفرین، راه را برای ظهور شهرهای هوشمند و توسعه یافته هموار می کند. کارآفرینی شهری زمینه مساعدی را برای حل بیکاری و مشکلات آن برای شهرها فراهم می کند. بنابراین، بحث های اخیر جغرافیای اقتصادی به طور فزاینده ای بر خلاقیت شهری و اهمیت خلاقیت در دستیابی به رشد اقتصادی متمرکز شده است (یو و همکاران^۷، ۲۰۲۰). در این میان شهروندان به عنوان کارآفرینان شهری با بهره برداری از فناوری های جدید نقش اساسی در توسعه شهرها دارند. بنابراین، شهرها می توانند محیط مناسبی برای توسعه پایدار باشند (جی و همکاران^۸، ۲۰۲۱).

شایان ذکر است که تهران پایتخت ایران، بزرگترین شهر و مرکز رشد اقتصادی و فناوری کشور است و گسترش و بسط کارآفرینی ضمن فراهم آوردن بستر رشد و توسعه ی پایدار میتواند مسائل و مشکلات موجود از جمله فقر، نابسامانی اجتماعی و فرهنگی، معضل بیکاری و وابستگی به نفت را کاهش دهد و زمینه را برای ایجاد درآمدهای پایدار شهری فراهم آورد.

با توجه به مطالب عنوان شده در پژوهش حاضر به این پرسش پاسخ داده میشود که عوامل موثر بر کارآفرینی و توسعه ی پایدار در شهر تهران کدامند؟

¹ Wolifson, P., & Drozdowski

² Paskaleva et al

³ Chong, et al

⁴ Peck,

⁵ Gregori, P., & Holzmann

⁶ Guzman, J., & Stern

⁷ Yu, et al

⁸ Ji, et al

بیان مسئله

4

شایان ذکر است که تهران پایتخت ایران، بزرگترین شهر و مرکز رشد اقتصادی و فناوری کشور است و گسترش و بسط کارآفرینی ضمن فراهم آوردن بستر رشد و توسعه‌ی پایدار می‌تواند مسائل و مشکلات موجود از جمله فقر، نابسامانی اجتماعی و فرهنگی، معضل بیکاری و وابستگی به نفت را کاهش دهد و زمینه را برای ایجاد درآمدهای پایدار شهری فراهم آورد.

با توجه به مطالب عنوان شده در پژوهش حاضر به این پرسش پاسخ داده می‌شود که عوامل موثر توسعه‌ی پایدار و عوامل موثر بر کارآفرینی در شهر تهران کدامند؟

3

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در عصر حاضر توسعه فرهنگ کارآفرینی در یک فضای غیر رقابتی، هیچگاه کارآفرین و کارآفرینی پدیدار نخواهد شد. حذف و مقابله جدی با رانتهای غیرقانونی در کنار اصلاح برخی از قوانین و مقررات می‌تواند با ایجاد فضای رقابتی، رغبت صاحبان ایده را به استفاده از خلاقیت خود تشویق کند. همچنین بسیاری از کسب و کارهای موجود نیز در شرایط رقابتی به دنبال بهره‌گیری و حمایت از نوآوری‌های تازه حرکت خواهند کرد. ایجاد فضای رقابتی در فضای کسب و کار یک شهر در واقع روح کار و رونق اقتصادی را در آن شهر می‌دمد. هنگامی که فرهنگ کارآفرینی در منطقه‌ای به خوبی مستقر باشد، آنگاه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی به دنبال پشت میز نشینی و مشاغل استخدامی نخواهند بود

یلدا راهدار

نایب‌رئیس سازمان ملی کارآفرینی

شهر کارآفرین؛ نگاهی نو در مدیریت شهری

رئیس کمیسیون رقابت، خصوصی‌سازی و سلامت اداری اتاق ایران در یادداشتی می‌نویسد: در جهان حاضر ثروتمندترین شهرها آنهایی هستند که زایش دائمی فرایند کارآفرینی را در خود پرورش داده‌اند. یک شهر کارآفرین موفق به خوبی می‌تواند حداکثر خلق ثروت و ایجاد اشتغال را در بستر ارتقاء کیفیت یک تجربه گردشگری ایجاد کند.

بر اساس خصوصیات تعریف شده اقتصاد مقاومتی، راهبردهای اصلی اقتصاد کشور در سال‌های پیشرو می‌بایست بر اساس یک نگاه درون‌زا و برون‌گرا تدوین و پیگیری شوند. بنابراین کلیه ارکان بخش دولتی و غیردولتی، عمومی و خصوصی باید علاوه بر انطباق خود با این شیوه‌نگرش، از ظرفیت‌های تازه پدید آمده در قالب اقتصاد مقاومتی بهره‌برداری کنند. یکی از حوزه‌های مهم و جالب توجه، بحث مدیریت شهری است.

جهان به سمت شهرنشینی بیشتر حرکت می‌کند. بر اساس پیش‌بینی‌ها تا سال ۲۰۲۵، صد شهر برتر جهان حدود ۳۵ درصد از اقتصاد جهانی را در اختیار خود خواهند داشت. در جهان حاضر ثروتمندترین شهرها آنهایی هستند که زایش دائمی فرایند کارآفرینی را در خود پرورش داده‌اند. در کشور ما، تهران به عنوان پایتخت و ۷ شهر بزرگ بالای یک میلیون نفر جمعیت شامل مشهد، اصفهان، کرج، شیراز، تبریز، اهواز و قم با شرایط پیچیده مدیریت شهری دست و پنجه نرم می‌کنند. مدیریت چنین کلان‌شهرهایی در دوران حاضر نیازمند استفاده از استراتژی‌های روزآمد توسعه شهری و توجه ویژه به مباحث اقتصاد شهری است. حدود دو دهه است که در ادبیات رشد شهری، مباحث کارآفرینی به شکلی پررنگ مطرح شده و به کارگرفته می‌شود. بر اساس این دیدگاه یک شهر کارآفرین می‌تواند به خلق ثروت پایدار بپردازد به طور خاص سه معیار برای شهرهای کارآفرین ارائه می‌شود:

یک شهر کارآفرین استراتژی‌های خلاقیت رقابت اقتصادی را از طریق دیگر شهرها و محیط‌های اقتصادی حفظ می‌کند و افزایش می‌دهد.

این استراتژی‌ها واقعی و انعطاف پذیرند و استراتژی‌های مشروط نیستند، بلکه به طور واضحی فرمول بندی شده و در شکل کارآفرین به طور فعال دنبال می‌شود.

مؤسسان شهرهای کارآفرین مباحث کارآفرینی را می‌پذیرند و شهرها را به عنوان یک کارآفرین توصیف کرده و به عنوان کارآفرین عرضه می‌کنند.

4 اولین و دومین معیار، شهرهایی با عملکرد خوب اقتصادی را از شهرهای کارآفرین متمایز می‌کند. هر شهری که عملکرد خوبی دارد کارآفرین نیست و هر شهر کارآفرین، لزوماً عملکرد خوبی ندارد. معیار دوم مستقیماً به شرایطی که در آن شهرها می‌توانند ادعا کنند که به صورت یکپارچه و استراتژیک عمل می‌کند و در آن شرایط اجتماعی خاص قادر است منافع شهر را در آینده تأمین کند اشاره دارد. معیار سوم برای تمایز بین شهر کارآفرین از سیستم شهر غیر کارآفرین است. استفاده از این سه معیار با هدف پیگیری می‌شود که شهرها به جای آنکه مکان‌هایی بی ثمر برای سرمایه‌گذاری اقتصادی یا تراکم کارگران بیکار با انبوه مشکلات اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی باشند، باید به مراکز رشد و پویایی اقتصادی و اجتماعی، در چارچوب توسعه ملی تبدیل شوند. در واقع مقصود آنست که شهرها باید آفرینشگر فرصت‌هایی ارزنده برای کارآفرینی و اشتغالزایی جمعیت ساکن در آن و تمام جمعیت کشور باشند.

بنابراین حرکت شیوه‌های مدیریت شهری به سمت برپایی یک شهر کارآفرین و دائماً زاینده، به عنوان یک استراتژی اصولی در راستای اقتصاد مقاومتی و تکیه بر وجه درون‌زا بودن، منشأ ایجاد ثروت محلی و منطقه‌ای است. به عنوان مثال توسعه صنعت گردشگری به عنوان مزیت مهم کشورهای در حال توسعه، در سال‌های اخیر به عنوان یک منبع ارزی سهل‌الوصول و جایگزین مطمئن و پایدار درآمد نفتی، شدیداً مورد توجه دولت قرار گرفته است. نظر به اینکه هر مقصد گردشگری (محصول گردشگری) از سه عنصر جاذبه اصلی، جاذبه ثانویه و جاذبه جانبی تشکیل شده است، یک شهر کارآفرین موفق به خوبی می‌تواند حداکثر خلق ثروت و ایجاد اشتغال را در بستر ارتقاء کیفیت یک تجربه گردشگری ایجاد کند. به عبارت دیگر گردشگرانی که با هدف بهره بردن از عناصر اصلی یک شهر (مثلاً آثار تاریخی) وارد می‌شوند، خود را در محاصره عناصر ثانویه (هتل‌ها، رستوران‌ها، مراکز خرید و ...) و جانبی (زیرساخت‌های ارتباطی و مواصلاتی) پیشرفته و مدرن یافته و در نتیجه با رضایت از کیفیت بالای تجربه گردشگری خود، وادار به افزایش مدت اقامت یا حتی صرف هزینه‌های بیشتری در مقصد شوند.

5th International Conference in Management & Industry

22 August 2023 - Online

OxfordCert
Universal

ممکن است ایجاد و اصلاح زیرساخت‌های شهری در کوتاه‌مدت زمانبر و هزینه‌بر باشد. اما در حوزه مدیریت شهری می‌توان با اتخاذ مجموعه‌ای از اقدامات کم هزینه یا حتی بدون هزینه، اکوسیستم اقتصادی شهرها را به تدریج به سمت شهرهای کارآفرین سوق داد.

اهمیت دادن و حمایت از حوزه‌های مغفول مانده اقتصاد در کشور، خصوصاً در کلان‌شهرها می‌تواند گام بسیار مناسبی در تحول مثبت شهر به سمت یک شهر کارآفرین باشد. داشتن دیدی تازه به مقوله‌هایی همچون اقتصاد هنر، اقتصاد محیط زیست، اقتصاد ورزش، فناوری اطلاعات، تجارت شهری و غیره می‌تواند مجموعه اقتصاد شهری را کاملاً تحت تأثیر قرار دهد.

موارد بسیار زیاد دیگری از اقدامات مورد نیاز برای تبدیل شدن به یک شهر کارآفرین از سوی سیستم مدیریت شهری باید دنبال شوند که از آن جمله می‌توان به تقویت فرآیندهای مشارکت جمعی، توسعه زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، راه‌اندازی کارگاه‌های آموزشی برای رده‌های مختلف سنی، آگاهی بخشی عمومی در موضوعات مختلف، توسعه تبلیغات، ساماندهی مؤسسات مشاوره‌ای، ایجاد ظرفیت برای مشاغل خوداشتغالی، برگزاری همایش‌های تخصصی و هدفمند، ارتباط گیری با شهرهای موفق بین‌المللی و غیره اشاره نمود.

پژوهش‌های مختلفی وجود رابطه مستقیم و مثبت را میان کارآفرینی شرکتی و عملکرد شهری مورد تأیید قرار داده‌اند. امروزه هدف اصلی مدیران شهری دستیابی به شهرهای موفق و مدیریت شهری پایدار است که در این شیوه مدیریت، محور تلاش‌ها بر پایداری منابع برای نسل‌های آتی و جلوگیری از اتلاف و تخریب منابع در کنار دستیابی به سطح قابل قبولی از خدمات عمومی و رفاه شهری برای تمامی نسل‌ها استوار است. در همین راستا ایجاد یک اکوسیستم کارآفرینی موفق در محیط شهری با توجه به فرصت‌ها و تهدیدهای حاضر، تا حد زیادی می‌تواند فرایند خلق ثروت را در یک شهر دائمی کند.

نویسندگان

علی مرادزاده

الهام درویش

فرید مبارک پور

ایوب بحری

عبداله حلافی

ملیحه حسن پورصلغی

نویسندگان: مسعود تقوایی اعظم صفراآبادی

ناپایداری توسعه شهری مهمترین چالش هزاره سوم است. هدف اصلی توسعه پایدار تأمین نیازهای اساسی، بهبود سطح زندگی، اداره بهتر اکوسیستم‌ها و آینده امن بیان شده است؛ پایداری در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست-محیطی، کالبدی و... مستلزم به کارگیری سیستم مدیریتی کارآمد با قدرت کافی برای رسیدن به اهداف ذکر شده است. سیستم‌های مدیریتی با ویژگی‌های انعطاف پذیر، مسؤلیت پذیر، استراتژیک و عدالت-محور مبتنی بر آموزش و اطلاع-رسانی راهگشای تنگناهای موجود در شهرهای امروزی است. شهر پایدار با ویژگی‌های اقتصادی - اجتماعی مطلوب همچون مسکن مناسب، کاهش فقر، عدالت-محور، با فضاهای سالم، امن، آرام، جذاب و زیبا آراسته شده، آرمانی است که با مدیریتی پویا قابل دسترس خواهد بود. پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی است که به بررسی نقش برخی عوامل مخصوصاً مدیریت در پایداری شهری پرداخته است؛ برای این منظور ۸۲ شاخص پایداری

شهری در شهر کرمانشاه شناسایی و با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی عوامل اصلی مدیریتی تأثیرگذار بر توسعه پایدار شهر کرمانشاه ارزیابی شدند. شاخص های مورد بررسی در ۲۵ شاخص اصلی و در نهایت در ۵ عامل سلامت شهری، سیستم دولتی مطلوب، محیط زیست پایدار، ساختار آموزشی و خرسندی و شادمانی استخراج و نامگذاری شدند که حدود ۷۴/۵۰۴ درصد واریانس را در برداشته- اند.

احسان چاووشی/ کارشناس مدیریت بازاریابی

امروزه توجه به ایجاد منابع پایدار درآمدی و تأمین هزینه های خدمات شهری یکی از مهم ترین دغدغه های شهرداری ها است. یک مدیریت شهری موفق باید منابع متعدد پایدار و ناپایداری را برای این موضوع فراهم کند. با گسترش دامنه فعالیت شهرداری ها، بالا رفتن سطح توقع شهروندان و افزایش جمعیت شهری این نیاز بیشتر از قبل اهمیت می یابد. شناخت صحیح مؤلفه های اقتصادی اثرگذار بر ایجاد منابع جدید می تواند محرک توسعه شهری باشد.

یکی از فعالیت هایی که شهرداری ها برای افزایش ظرفیت ارائه خدمات شهری و کاهش هزینه ها انجام می دهند، بسترسازی برای ارتقای کارآفرینی شهری است. این سرمایه گذاری می تواند کسب و کارهای جدید با ارزش افزوده بالا، توسعه کسب و کارهای موجود، رشد اقتصادی و رفاه اجتماعی به همراه داشته باشد. از سوی دیگر، کارآفرینی شهری باعث پویایی و رشد اجتماعی شهروندان می شود. مدیریت شهری با فراهم کردن منابع، ایجاد انگیزه و بسترسازی برای کارآفرینی شهروندان، ابزاری قدرتمند برای هم گرایی اقتصاد شهری ایجاد می کند و باعث شکوفایی اقتصادی شهری می شود. کارآفرینی شهری یکی از راه های مقابله با بیکاری و خروج شهرها از رکود است، همچنین امکان رشد همه جانبه را فراهم می کند.

6

توسعه بسترهای کارآفرینی باعث گسترش شبکه های اجتماعی، افزایش مهارت شهروندان، ایجاد فرهنگ کارگروهي و استفاده بهینه از منابع می شود. طبیعتاً مدیریت شهری به عنوان نهادی که مستقیم با شهروندان و وضعیت اجتماعی و اقتصادی آن ها سروکار دارد از این مزایا بهره مند می شود. در شهرهای توسعه یافته دنیا سیاست های توسعه کارآفرینی مورد توجه قرار گرفته است و این شهرها در روند جهانی شدن برنامه های ویژه برای ایجاد بسترهای کارآفرینی فراهم کرده اند. توجه به اقتصاد شهری یکی از وظایف شهرداری ها است. بخش زیادی از نابسامانی ها و آسیب های اجتماعی از موضوعات اقتصادی و معیشتی به وجود می آیند. اگرچه پرداختن به مسائل اقتصادی و معیشتی فقط وظیفه شهرداری ها نیست، مدیریت شهری نمی تواند به این موضوع بی تفاوت باشد. راه اندازی مراکز کارآفرینی در مناطق شهری، زمینه تقویت شهروندان در حوزه اقتصاد شهری را فراهم می کند

نویسندگان

محمدی سنگ لی خشایار | قرشی سیده صدیقه

توسعه پایدار شهری که در معنای عام خود رشد و گسترشی همه جانبه و بدون تعارض و تناقض معنا می شود، با دو هدف عمده (۱) ارتقای کیفیت زندگی با لحاظ ظرفیت محیط زیست و (۲) پاسخگویی به نیازهای نسل حاضر بدون محدودیت برای آیندگان، تعریف می شود. اگرچه توسعه پایدار در ابتدا با بحث های محیط زیست آغاز شد اما از این حیثه پای فراتر گذاشت و در حوزه های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به صورت جدی بیان گردید. در واقع مفهوم توسعه پایدار محدوده مشترک حوزه های ذکر شده است. توسعه پایدار در سطوح مختلفی قابل بحث است و در مقیاس های متفاوتی از بافت ها و محلات گرفته تا توسعه پایدار کلان شهرها و توسعه پایدار جهانی بیان می شود. توجه به این نکته که اصول پایداری، معیارهای خشک و غیر قابل تغییر نیستند، در جهت نیل به آرمان های پایداری، از اهمیت بالایی

برخوردار است. شعار جهانی فکر کنید اما منطقه ای عمل نمایید به خوبی نقاط اشتراک معیارهای پایداری با آنچه به عنوان معماری بومی بدان پرداخته می شود را روشن می کند. نکته قابل تامل اینجاست که گذشتگان ما، قرن ها پیش، با نگاهی دقیق به بوم، منطقه و شرایط موجود آن، بهترین و پاک ترین راهکارها را جهت تعامل با طبیعت ارائه کرده و محیطی مناسب جهت پرداختن به جنبه های مختلف زندگی خصوصی و اجتماعی، پایدار و پویا در حوزه های ذکر شده برای خود فراهم آورده اند. یقیناً بررسی این راهکارهای سنتی می تواند به عنوان چراغ راهی برای تحقق معیارهای پایداری، در معماری و شهرسازی امروز، مورد استفاده قرار گیرد. در این مجال ابتدا با بیان مفهوم توسعه پایدار، فصل مشترک آن با معماری بومی بیان شده است. سپس به روش تحلیلی تطبیقی معماری بومی شهر یزد و ویژگی های معماری و شهرسازی سنتی آن با معیارهای پایداری و اصول توسعه پایدار جهانی تطبیق داده شده است. هدف از این تطبیق درک میزان و چگونگی هماهنگی معماری بومی یزد به عنوان راهکار محلی در رویکرد جهانی توسعه پایدار است.

پیشینه پژوهش های داخلی

14

7

محقق/سال	عنوان	یافته
دیمیاد و پیوسته گر (۱۴۰۰)	تبیین اثرات کارآفرینی بر توسعه پایدار شهری با رویکرد مدلسازی معادلات ساختاری	نتایج سنجش برازش مدل ساختاری طراحی شده در خصوص اثر کارآفرینی بر توسعه پایدار شهری نشان داد معیارهای برآورد شده مدل مذکور در تطبیق با معیارهای پیشنهادی در وضعیت مطلوبی قرار دارند
ورکیانی پور و همکاران (۲۰۱۹)	بررسی اثرات کارآفرینی زنان شهری بر توسعه پایدار اجتماعی در استان گلستان	نشان داد که کارآفرینی دارای اثر معنی داری بر پایداری اجتماعی زنان شهری در محدوده مورد مطالعه بوده است.
بابایی هزه جان و همکاران (۱۳۹۵)	عوامل اقتصادی مؤثر بر پدیده کارآفرینی شهری	در قالب پنج تم اصلی قابل شناسایی هستند که عبارت اند از: ابزارها و ساز و کارهای مالی، اقتصاد هوشمند شهری، مشاغل شهری، تجاری سازی ایده ها و بازارهای شهری که تحقق اقتصاد هوشمند شهری در میان این عوامل از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

پیشینه پژوهش های خارجی

15

یافته	عنوان	محقق / سال
یافته های پژوهش نشان می دهد که کارآفرینی شهری با استفاده و بهره مندی از فناوری های دیجیتال با توجه به نیازهای جدید شهرها و دستیابی به پایداری کسب و کار در شهرهای هوشمند، بنگاه های مورد مطالعه را در دو بعد کمی و کیفی ایجاد و توسعه می دهد.	بررسی تاثیر کارآفرینی شهری و کسب و کارهای پایدار در شهرهای هوشمند با تاکید بر نقش فناوری های دیجیتالی	دانا و همکاران (۲۰۲۲)
نتایج این پژوهش نشان داد کارآفرینی در این کشورها به ابعاد اقتصادی و اجتماعی توسعه پایدار کمک کرده است در حالی که اثر آن بر بعد زیست محیطی منفی بوده است.	شواهد قطعی کارآفرینی و توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه	دهری و عمری (۲۰۱۸)
طبق یافته های این پژوهش، ۱۰ درصد افزایش در تأسیس کسب و کارهای کوچک، سبب افزایش نرخ اشتغال ۲،۲ درصدی می شود و حقوق سالیانه را تا ۴ درصد و دستمزدها را تا ۲ درصد در طول ده سال در شهرها افزایش می دهد.	بررسی تأثیرات کارآفرینی و کسب و کارهای کوچک در رشد شهری	لی (۲۰۱۷)

8

در عصر حاضر، کارآفرینی شهری برای مقابله با بحران بیکاری و معضلات ناشی از آن، بستر مناسبی برای شهروندان فراهم میکند؛ از این رو بحث های اخیر، در مطالعات جغرافیای اقتصادی، به طور فزاینده ای بر شهرهای خلاق و اهمیت خلاقیت در دستیابی به رشد اقتصادی، متمرکز شده اند. به اعتقاد رابینسون (۲۰۰۸)، تحقیقات اخیر دفتر سیاست گذاری و تحقیق ها در دانشگاه ویرجینیا و مدرسه کسب و کار کلمبیا، مؤید این مطلب بوده که تجدید و احیای جوامع بدون توسعه کافی کسب و کارها امکان پذیر نمی باشد و به طور کامل جوامع را به تشویق فعالیتهای حامی کارآفرینی و ابتکار وا نمی دارد. سیاستگذاران نیز با معرفی کارآفرینی به عنوان کلید ساخت و حفظ رشد اقتصادی و توسعه پایدار در مقیاس محلی و ایالتی، به مرور زمان در اقتصاد محلی، منطقه ای و ایالتی، بر کارآفرینی متمرکز و متوجه شده اند که تأثیر سیاست های موافق کارآفرینی در سطح محلی، از سطح ملی بالاتر خواهد بود و ظهور و افزایش شهرهای مصرفی نیز به میزان زیادی ما را به تفکر درباره سیاستهای حامی کارآفرینی، راهنمایی میکنند. در عصر کنونی با توجه به افزایش جمعیت، کاهش سهم دولت در اشتغال و افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد کشورهای توسعه یافته، پدیده کارآفرینی به عنوان ابزاری در راستای تحقق اقتصاد و جامعه پویا در نظر گرفته شده است. امروزه بدون رشد و توسعه کارآفرینی در

5th International Conference in Management & Industry

22 August 2023 - Online

OxfordCert
U n i v e r s a l

یک جامعه، امکان رشد و توسعه همه جانبه و پایدار، امکان پذیر نمیباشد و کارآفرینی، یکی از راههای خروج شهرها از رکود میباشد. از این رو، ضروری است شهر تهران به عنوان بزرگترین شهر ایران، برای رشد و توسعه بیش از پیش و پایدار، به سوی ایجاد بسترهای مناسب کارآفرینی به عنوان رکن اساسی و تأثیرگذار اشتغال و توسعه پایدار حرکت کند. در این رابطه مطالعات متعددی صورت گرفته است بعنوان مثال دیمیاد و پیوسته گر (۱۴۰۰) در پژوهشی به تبیین اثرات کارآفرینی بر توسعه پایدار شهری پرداختند و عنوان داشتند برای پیشگیری از ناپایداری فضاهای شهری، بهره برداری بهینه از منابع محدود انسانی و طبیعی امری ضروری است. توسعه و ترویج کارآفرینی، که از آن به عنوان موتور توسعه اقتصادی یاد میشود، یکی از مهمترین اهرمهای مورد تأکید اقتصاددانان و اندیشمندان در راستای نیل به توسعه پایدار شهری است. همچنین رضایی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل اقتصادی - حمایتی، عوامل انسانی - اجتماعی و عوامل زیرساختی با کارآفرینی رابطه معناداری دارند. در این میان عوامل اقتصادی با ضرب تاثیر ۰,۶۵ مهم ترین متغیر مؤثر بر کارآفرینی در راستای دستیابی به اقتصاد پایدار شهری بود. ورکیانی پور و همکاران (۲۰۱۹) نیز با هدف بررسی اثرات کارآفرینی زنان شهری بر توسعه پایدار اجتماعی در استان گلستان نشان داد که کارآفرینی دارای اثر معنی داری بر پایداری اجتماعی زنان شهری در محدوده مورد مطالعه بوده است. بابایی هزه جان و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود مطرح کردند که عوامل اقتصادی مؤثر بر پدیده کارآفرینی شهری، در قالب پنج تم اصلی قابل شناسایی هستند که عبارت اند از: ابزارها و ساز و کارهای مالی، اقتصاد هوشمند شهری، مشاغل شهری، تجاری سازی ایده ها و بازارهای شهری که تحقق اقتصاد هوشمند شهری در میان این عوامل از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

9

در مطالعات خارجی نیز دانا و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی تاثیر کارآفرینی شهری و کسب و کارهای پایدار در شهرهای هوشمند با تاکید بر نقش فناوریهای دیجیتالی پرداختند و عنوان داشتند ورود فناوری های پایدار و دیجیتالی به کارآفرینی شهری رویکرد جدیدی است که زمینه مناسبی را برای نوآوری در کسب و کارها فراهم میکند. از این رو، کسب و کارها از مدل ها و روش های نوین کارآفرینی در بافت شهرهای هوشمند برای افزایش قابلیت خود و پایداری تر شدن استفاده می کنند که منجر به توسعه و گسترش آنها می شود. کومیتها^۹ (۲۰۱۹) با هدف بررسی ارتباط شهر هوشمند و کارآفرینی نشان داد بین کارآفرینی و شهرهای هوشمند ارتباط متقابل و دو طرفه ای وجود دارد. به این صورت که ابتدا کارآفرینان تغییر و تحولات و مداخلات تکنولوژیکی در شهرها را آغاز میکنند و به شهرها کمک میکنند تا از لحاظ اجتماعی و فنی توسعه یابند و به شهرهای هوشمند تبدیل شوند و در ادامه تکنولوژی هایی که در شهرهای هوشمند ایجاد شده است منابع و دادههایی را در اختیار شرکتها و اشخاص کارآفرین قرار میدهد و بستر ساز کشف فرصتهای جدید برای کارآفرینی میشوند. لی^{۱۰} (۲۰۱۷) نیز با استفاده از پنل آماری حوزه شهری و تجزیه و تحلیل داده ها، به بررسی تأثیرات کارآفرینی و کسب و کارهای کوچک در رشد شهری پرداخت و کارآفرینی را عامل اصل رشد اقتصادی معرفی کرد. طبق یافته های این پژوهش، ۱۰ درصد افزایش در تأسیس کسب و کارهای کوچک، سبب افزایش نرخ اشتغال ۲,۲ درصدی میشود و حقوق سالیانه را تا ۴ درصد و دستمزدها را تا ۲ درصد در طول ده سال در شهرها افزایش میدهد.

⁹ Kummitha,

¹⁰ Lee, Y. S

روش پژوهش

روش هر پژوهش به اعتقادات نظری خاص محقق و شیوه نگرش او به واقعیات اجتماعی همراه با مقتضیات خاص هر موضوع متکی است. روش این پژوهش توصیفی-استنباطی است. تحقیق توصیفی به منظور توضیح سیستماتیک، عینی و دقیق وقایع و خصوصیات موضوع مورد نظر صورت می گیرد.

یکی از ضروریات هر مطالعه و پژوهش اطلاعات مربوط و قابل اتکا، سرعت و سهولت دسترسی به آن می باشد. مباحث تئوریک پژوهش از مسیر مطالعه منابع، نشریات، منابع داخلی و خارجی موجود در کتابها و استفاده از اینترنت جمع آوری شده است. برای گردآوری داده های مورد نیاز در تحقیق، بررسی های کتابخانه ای در تنظیم ادبیات پژوهش بسیار ضروری است که می تواند جامعیتی در داده های پرسشنامه ایجاد کند و چارچوبی را برای مطالعات بعدی فراهم نماید.

در مرحله دوم پژوهش از روش استنباطی و با استفاده از پرسشنامه برای بررسی مولفه های هر یک از متغیرها مورد بررسی قرار خواهد گرفت. جهت گردآوری داده ها از دو روش کتابخانه ای (اسنادی) که در طی آن از منابع کتابخانه ای و اسناد برای شناسایی ابعاد مختلف موضوع تحقیق استفاده شده است و روش میدانی که براساس آن اطلاعاتی درباره یک خصوصیت در جامعه جمع آوری می کنیم که شامل افراد مختلف است. با کنار هم گذاشتن این داده ها در کنار یکدیگر مجموعه ای ساخت یافته به دست می آید که به آن ماتریس داده ها می گویند. روش تحلیل در پیمایش چنین است که محقق با بررسی تغییرات متغیر برحسب موردها و جستجوی ویژگی هایی که بطور منظم با آن پیوند دارد در پی شناخت پدیده ها بر می آید. جامعه مد نظر در این کارکنان بخش خدمات اجتماعی و کارآفرینی شهرداری تهران مناطق ۲۲ گانه است، با استفاده از فرمول کوکران ۱۵۲ نفر از این افراد به صورت تصادفی، به عنوان نمونه پژوهش در پیمایش شرکت داده شد.

اهمیت و ضرورت پژوهش

5

- در عصر کنونی با توجه به افزایش جمعیت، کاهش سهم دولت در اشتغال و افزایش سهم بخش خصوصی در اقتصاد کشورهای توسعه یافته، پدیده کارآفرینی به عنوان ابزاری در راستای تحقق اقتصاد و جامعه پویا در نظر گرفته شده است.
- امروزه بدون رشد و توسعه کارآفرینی در یک جامعه، امکان رشد و توسعه همه جانبه و پایدار، امکان پذیر نمی باشد و کارآفرینی، یکی از راه های خروج شهرها از رکود می باشد.
- از این رو، ضروری است شهر تهران به عنوان بزرگترین شهر ایران، برای رشد و توسعه بیش از پیش و پایدار، به سوی ایجاد بسترهای مناسب کارآفرینی به عنوان رکن اساسی و تأثیرگذار اشتغال و توسعه پایدار حرکت کند.
- اما تحقیقات اندکی به بررسی عوامل مؤثر بر کارآفرینی شهری و توسعه پایدار پرداخته اند. از این رو در پژوهش حاضر با توجه به خلا موجود به بررسی این مهم پرداخته شده است.

جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق

6

توسعه‌ی پایدار شهری از مهم‌ترین اهداف تمامی جوامع بشری است و با این که تلاش‌های زیادی در زمینه ارزیابی تأثیرات فعالیت‌های کارآفرینانه بر توسعه پایدار، متمرکز شده‌اند، اما تحقیقات اندکی به بررسی عوامل مؤثر بر کارآفرینی شهری و توسعه پایدار در کلان‌شهر تهران پرداخته‌اند. بدین ترتیب می‌توان گفت پژوهش حاضر جزو اولین مطالعاتی است که به بررسی مولفه‌های کارآفرینی شهری، توسعه پایدار و ارتباط این مولفه‌های با هم پرداخته است.

12

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش از مدلسازی معادلات ساختاری با کمک روش حداقل مربعات جزئی و نرم افزاری PLS جهت بررسی آزمون فرضیات و صحت مدل استفاده شده است. PLS نگرشی مبتنی بر واریانس است که در مقایسه با تکنیک‌های مشابه معادلات ساختاری همچون لیزرل و ایمون به شروط کمتری نیاز دارد (لیجاندر و همکاران، ۲۰۰۹). و مزیت اصلی آن این است که در مقایسه با مدلسازی با لیزرل به تعداد کمتری نمونه نیاز دارد.

مدلسازی در PLS در دو مرحله انجام میشود در اولین مرحله، مدل اندازه‌گیری باید از طریق تحلیل‌های پایایی و روایی بررسی گردد و در مرحله دوم مدل ساختاری به وسیله‌ی برآورد مسیر بین متغیرها و تعیین شاخصه‌ی برازش مدل تحلیل میشود (هالند، ۱۹۹۹).

مرحله اول: مدل اندازه‌گیری

آزمون مدل اندازه‌گیری مربوط به بررسی روایی و پایایی ابزارهای اندازه‌گیری است.

برای ارزیابی روایی همگرا از معیار AVE (میانگین واریانس استخراج شده) و CR (پایایی مرکب) استفاده شد که نتایج این معیار برای ۴ متغیر پژوهش در جدول ۱ نشان داده شده است. پایایی مرکب بالاتر از ۰,۷ و میانگین واریانس بالاتر از ۰,۵ دو شرط لازم برای اعتبار همگرا و همبستگی سازه هاست (چینگ و همکاران، ۲۰۰۹). همانطور که از جدول ۱ مشخص است تمام مقادیر پایایی مرکب بالاتر از ۰,۷ و مقادیر مربوط به میانگین واریانس بالاتر از ۰,۵ است و این مطلب موید آن است که روایی همگرایی پرسشنامه حاضر در حد قابل قبولی است.

جهت بررسی پایایی پرسشنامه نیز روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. اگر مقدار آلفای کرونباخ از ۰,۷۰ بیشتر باشد، پایایی سوالات قابل قبول است. بمنظور محاسبه پایایی پرسشنامه، نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه پیش آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های بدست آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم افزار آماری SPSS برای هر کدام از

متغیرهای مستقل و وابسته، پایایی محاسبه شد که به صورت جدول زیر میباشد. همانگونه که مشاهده میشود همه ی سوالات پرسشنامه از پایایی بالای ۰,۷۰ برخوردار هستند، که نشانگر درجه پایایی و قابلیت اعتماد بالای پرسشنامه است. با توجه به نتایج جدول ۱ میتوان دید پایایی پرسشنامه تایید شده است. علاوه بر آلفای کرونباخ از پایایی شاخص نیز جهت بررسی پایایی پرسشنامه استفاده شده است. پایایی شاخص نیز با سنجش بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص های یک سازه با آن سازه محاسبه میگردد که اگر این مقدار برابر یا بیشتر از ۰,۳ شود موید این مطلب است که پایایی در مورد آن مدل اندازه گیری مورد قبول است. ولی اگر مقدار بار عاملی میان یک سوال و بعد مربوطه کمتر از ۰,۳ شود، میتوان آن سوال را از مدل تجزیه و تحلیل های بعدی حذف کرد. همانطور که در شکل ۱ و ۲ مشاهده میشود، تمام مقادیر بارهای عاملی میان سازه ها و سوالات بیشتر از ۰,۳ است که همبستگی بالایی را نشان میدهد.

جدول ۱: ضریب پایایی سوالات پرسشنامه

متغیرها	AVE	CR	آلفای کرونباخ
توسعه پایدار	0.592	0.813	0.734
توسعه پایدار-اجتماعی	0.598	0.790	0.780
توسعه پایدار-اقتصادی	0.597	0.793	0.758
توسعه پایدار-زیست محیطی	0.531	0.818	0.735
عوامل اجتماعی	0.568	0.813	0.719
عوامل اقتصادی	0.567	0.856	0.804
عوامل زیرساختی	0.584	0.844	0.777
کارافرینی شهری	0.532	0.803	0.725

13

روایی واگرا

روایی واگرا سومین معیار سنجش برازش مدل های اندازه گیری در روش PLS است. روایی واگرا به همبستگی پایین گویه های یک متغیر پنهان با سایر متغیرهای پنهان اشاره دارد. براساس روش پیشنهادی فورنل و لارکر (۱۹۸۱) روایی واگرا وقتی در سطح قابل قبول است که جذر AVE برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه های دیگر در مدل باشد. بر این اساس روایی واگرای قابل قبول یک مدل اندازه گیری حاکی از آن است که یک سازه در مدل تعامل بیشتری با شاخص های خود دارد تا با سازه های دیگر. در روش PLS، این امر به وسیله یک ماتریس صورت می گیرد که خانه های این ماتریس حاوی مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه ها و قطر اصلی ماتریس جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است. ماتریس روایی واگرا در جدول ۲ ارائه شده است.

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می کنید، جذر AVE که برای هر سازه گزارش شده است (قطر اصلی) از همبستگی آن با سایر سازه های مدل بیشتر است که این موضوع بیانگر روایی واگرای قابل قبول برای مدل های اندازه گیری است. پس از اطمینان از مدل های اندازه گیری از طریق آزمون پایایی، روایی همگرا و روایی واگرا، می توان نتایج حاصل از مدل بیرونی را ارائه کرد.

جدول ۲ ماتریس سنجش روایی واگرا

عوامل زیرساختی	عوامل زیرساختی	عوامل اقتصادی	عوامل اجتماعی	توسعه پایدار- زیست محیطی	توسعه پایدار- اقتصادی	توسعه پایدار- اجتماعی	توسعه پایدار	
							0.760	توسعه پایدار
						0.773	0.520	توسعه پایدار- اجتماعی
					0.705	0.683	0.283	توسعه پایدار- اقتصادی
				0.728	0.465	0.642	0.650	توسعه پایدار-زیست محیطی
			0.753	0.526	0.475	0.589	0.375	عوامل اجتماعی
		0.752	0.566	0.628	0.506	0.644	0.534	عوامل اقتصادی
	0.764	0.666	0.649	0.583	0.557	0.659	0.508	عوامل زیرساختی
0.729	0.661	0.645	0.625	0.604	0.387	0.582	0.610	کارافرینی شهری

14

بررسی شاخص های نیکویی برازش مدل

جدول ۳: شاخص های نیکویی برازش بدست آمده

GOF	شاخص Q ²	شاخص R ²	ابعاد
699/0	0.48	0.588	توسعه پایدار
	0.49	-----	توسعه پایدار-اجتماعی
	0.41	-----	توسعه پایدار-اقتصادی
	0.38	-----	توسعه پایدار-زیست محیطی
	0.46	-----	عوامل اجتماعی
	0.39	-----	عوامل اقتصادی
	0.44	-----	عوامل زیرساختی
	0.42	0.663	کارافرینی شهری

ضریب تعیین نشان از تاثیر متغیر برونزا بر متغیر درون زا دارد. این معیار قابلیت کاهش خطاها در مدل اندازه گیری و افزایش واریانس بین سازه و شاخصها را دارد و صرفا در PLS کنترل میشود. سه مقدار ۰,۱۰، ۰,۲۳ و ۰,۵۷ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای شدت رابطه شده اند که با توجه به مقدار ضریب تعیین بدست آمده از جدول ۴، مقدار ضریب تعیین متغیرهای دورنزا در حد قابل قبولی است.

کیفیت مدل ساختاری توسط شاخص قدرت پیشبینی (Q^2) محاسبه میگردد. هدف این شاخص بررسی توانایی مدل ساختاری در پیش بینی به روش چشم پوشی میباشد که براساس این ملاک مدل باید نشانگرهای متغیرهای مکنون درون زا انعکاسی را پیش بینی کند (طباطبایی و جهانگرد، ۱۳۹۵). درمورد شدت قدرت پیش بینی مدل سه مقدار ۰,۰۲، ۰,۱۵ و ۰,۳۵ را بعنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی تعیین نموده اند که با توجه به میزان بدست آمده برای تمامی متغیرهای جدول فوق این میزان قابل قبول است.

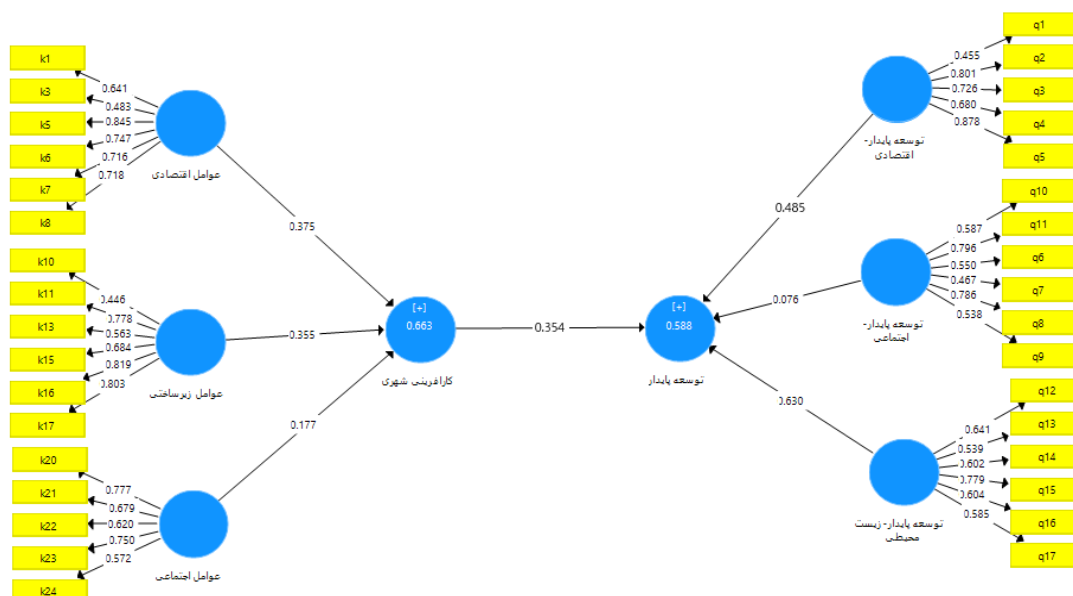
معیار نیکویی برازش (GOF) مربوط به بخش کلی مدلهای معادلات ساختاری است که پس از بررسی بخش اندازه گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود، برازش کلی را نیز کنترل نماید که توسط تننهاوس و همکاران (۲۰۰۴) ابداع گردید و طبق فرمول زیر محاسبه میشود. سه مقدار ۰,۰۱ و ۰,۲۵ و ۰,۳۶ را بعنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی نمودند؛ که با محاسبه ی مدل مقدار قوی برازش شد.

15

مرحله دوم: مدل ساختاری و آزمون فرضیات

مدل تحلیل مسیر برای فرضیات پژوهش

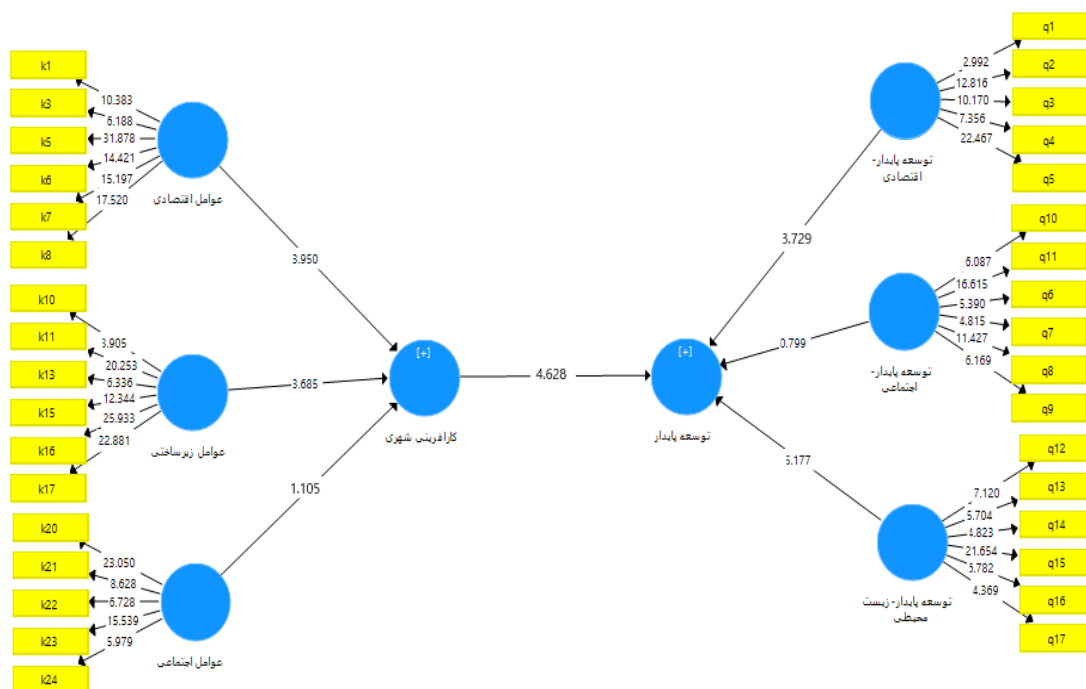
در این بخش به بررسی ضرایب میان متغیرهای پژوهش پرداخته شده است که به آنها ضرایب اثر رگرسیون در روابط میان متغیرها اطلاق میگردد. در این ضرایب تاثیر متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته و یا به عبارتی اثر آنها بر روی متغیرهای وابسته تعیین میگردد.

شکل ۱. تحلیل عاملی تاییدی با حداقل مربعات جزئی

سنجش مدل ساختاری اعداد معناداری

اصلی ترین معیار برای سنجش رابطه میان سازه ها در مدل ، اعداد معناداری t میباشد. در صورتی که مقدار این اعداد از $1/96$ بیشتر شود نشان از صحت رابطه میان سازه ها و در نتیجه تایید فرضیه های پژوهش در سطح 95% درصد اطمینان است

16

شکل ۲ : تحلیل عاملی تاییدی (آماره t -value)

پاسخ به فرضیه های پژوهش

طبق نتایج بدست آمده از ضریب مسیر (بیانگر شدت و نوع رابطه بین دو متغیر پنهان) و آماره t ، عوامل اقتصادی و زیرساختی بر کارآفرینی شهری تاثیر دارند اما عوامل انسانی - اجتماعی بر کارآفرینی شهری تاثیر ندارند. عوامل اقتصادی و زیست محیطی بر توسعه پایدار شهری تاثیر دارند. اما عوامل پایداری اجتماعی بر توسعه پایدار شهری تاثیر ندارند. همچنین نتایج نشان داد بین عوامل کارآفرینی شهری و توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد. نتایج کلی فرضیات در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. بررسی نتایج فرضیه‌های پژوهش

ردی ف	فرضیه	ضریب بتا	آماره تی	سطح معناداری	نتایج بدست آمده
1	عوامل اقتصادی بر کارآفرینی شهری تاثیر دارند	0.375	3.95	0.018	رد فرض صفر در سطح ۹۵ درصد اطمینان
2	عوامل زیرساختی بر کارآفرینی شهری تاثیر دارند	0.355	3.68	0.022	رد فرض صفر در سطح ۹۵ درصد اطمینان
3	عوامل انسانی - اجتماعی بر کارآفرینی شهری تاثیر دارند	0.177	1.105	0.066	پذیرش فرض صفر در سطح ۹۵ درصد اطمینان
4	عوامل پایداری اقتصادی بر توسعه پایدار شهری تاثیر دارند	0.485	3.72	0.029	رد فرض صفر در سطح ۹۵ درصد اطمینان
5	عوامل پایداری اجتماعی بر توسعه پایدار شهری تاثیر دارند	0.076	0.799	0.072	پذیرش فرض صفر در سطح ۹۵ درصد اطمینان
6	عوامل پایداری زیست محیطی بر توسعه پایدار شهری تاثیر دارند	0.630	5.177	0.000	رد فرض صفر در سطح ۹۵ درصد اطمینان
7	بین عوامل کارآفرینی شهری و توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد.	0.354	4.62	0.000	رد فرض صفر در سطح ۹۵ درصد اطمینان

17

بحث و نتیجه گیری

تحقیقات کارآفرینی فضا محور نشان داده‌اند که کارآفرینی در وهله اول، یک رویداد منطقه ای است و این به این معناست که اخذ تصمیمات کارآفرینانه، موفقیت یا شکست استارت آپها و سایر عوامل، تحت تاثیر آن دسته از عوامل منطقه ای است که فرد و استارت آپها در آن قرار دارند. کارآفرینی شهری، پدیده‌های جدید در حوزه مطالعات شهری و کارآفرینی می‌باشد که به دلیل میان رشته ای بودن آن و نادیده گرفتن جنبه های فضایی در پدیده کارآفرینی، تاکنون نتوانسته است که تعریف واحدی برخوردار باشد. جونز (۲۰۰۷) بیان می کند که کارآفرینی شهری نیز همانند واژه کارآفرینی، تعریف واحد ندارد و در برخی موارد، کارآفرینی شهری تبدیل به تعبیری از کارآفرینی شده و در مواردی دیگر نیز آن را به کسب و کارهای کوچک ارجاع می دهند که در مناطق دارای رکود اقتصادی، عملیاتی شده یا به ارائه خدمات می پردازند (یو و همکاران، ۲۰۲۰).

رشد اقتصادی، بهبود شرایط اجتماعی، حفاظت از ارزشهای طبیعی از ویژگی های مهم توسعه پایدار است و تحول به سوی یک سطح پایدار از توسعه غالباً برآمده از روابط دینامیکی پیچیده بین موضوعات محیط، اجتماعی و اقتصادی می‌باشد. سابقه ورود مباحث پایداری به متون توسعه شهری به بیش از دو دهه پیش برمیگردد و بر نظریات، رویکردهای و تجارب توسعه شهری تاثیر گذاشته و به عنوان یک تفکر اخلاقی، برقراری تعادل زیستی را میان ارکان مختلف محیط، مبنای عمل قرار داده است (برزگر و رضایی، ۲۰۱۸). براین اساس توسعه پایدار شهری این چنین تعریف شده است: تغییر تراکم و کاربری اراضی شهری جهت رفع نیازهای اساسی مردم در زمینه مسکن، حمل و نقل، فراغت و... به گونه ای که شهر از نظر زیست محیطی قابل سکونت و از نظر اقتصادی قابل دوام و از نظر اجتماعی دارای برابری باشد به

نحوی که این تغییرات تکنولوژیکی و صنعتی، حفظ اشتغال، مسکن و شرایط محیطی مناسب را در بر داشته باشد. بنابراین توسعه پایدار شهری زمانی محقق میشود که زمینه و محیط مناسب برای زندگی راحت، امن، کارآمد و پایدار شهروندان به تناسب ویژگی های آنان و جامعه مربوطه فراهم شود (جی و همکاران، ۲۰۲۱).

نتایج آزمون فرضیه اول تحقیق حاکی از این است که در سطح اطمینان ۹۵ درصد عوامل اقتصادی بر کارآفرینی شهری تاثیر دارند. دیمیاد و پیوسته گر (۱۴۰۰) در پژوهشی نشان داد میانگین پایداری اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی به ترتیب ۴۷،۲ (پایینتر از حد متوسط)، ۳۱،۳ و ۳۰،۳ (بالاتراز حد متوسط) بوده است. رضایی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل اقتصادی - حمایتی، عوامل انسانی - اجتماعی و عوامل زیرساختی با کارآفرینی رابطه معناداری دارند. که این نتایج همسو با نتایج پژوهش حاضر است.

در این راستا می توان گفت کارآفرینی نقشی بسیار کلیدی در توسعه جوامع دارد و بدون آن هیچ کشوری نمی تواند به پایداری اقتصادی دست یابد. کارآفرینی موتور پیشرفت در عصر حاضر تلقی میشود. روند توسعه اقتصادی در کشورهای توسعه یافته، بیانگر این واقعیت است که اقتصاد تحت تاثیر کارآفرینی است؛ به گونه ای که کارآفرینی در توسعه اقتصادی کشورهای توسعه یافته، نقش محوری دارد؛ درحالیکه در کشورهای توسعه نیافته اهمیت آن تا حد زیادی نادیده گرفته شده است. در محیطهای شهری و در شرایط فعلی بهتر است سازمانها و نهادهای محلی، به ویژه شهرداری ها به عنوان حکمرانان شهری، سیاستهای اقتصادی خود را در راستای تقویت عوامل مثبت و مؤثر بر کارآفرینی و تضعیف موانع بازدارنده آن هدایت کنند.

18

نتایج آزمون فرضیه دوم تحقیق نشان داد که با افزایش عوامل زیرساختی در شهرداریها، کارآفرینی شهری به صورت چشمگیری افزایش خواهد یافت. کومیتها (۲۰۱۹) نشان داد بین کارآفرینی و شهرهای هوشمند ارتباط متقابل و دو طرفهای وجود دارد. به این صورت که ابتدا کارآفرینان تغییر و تحولات و زیرساختهای تکنولوژیکی در شهرها را آغاز میکنند و به شهرها کمک میکنند تا از لحاظ اجتماعی و فنی توسعه یابند و به شهرهای هوشمند تبدیل شوند و در ادامه تکنولوژی هایی که در شهرهای هوشمند ایجاد شده است منابع و داده هایی را در اختیار شرکتها و اشخاص کارآفرین قرار میدهد و بستر ساز کشف فرصتهای جدید برای کارآفرینی میشوند.

در این راستا مدیریت شهری می تواند با فراهم کردن زیرساختهای مناسب برای کارآفرینان موجبات رشد و توسعه شهر را فراهم کند؛ زیرا هزینه کردن برای آماده سازی این بستر، نوعی سرمایه گذاری است که سود نهایی و ارزش افزوده آن در انتها به خود شهر و مجموعه شهر مد نظر تزریق میشود. در واقع در شهرهای ایران از جمله محدوده مورد مطالعه باید به زیرساختهای شهری به عنوان یک محور مهم و اساسی برای تقویت کارآفرینی شهری توجه داشت. یکی از مهمترین رویکردها در این باره ایجاد سازوکارهای تأمین مالی مناسب برای رشد این حوزه است.

نتایج فرضیه سوم تحقیق حاکی از این است که عوامل انسانی - اجتماعی بر کارآفرینی شهری تاثیر ندارند.

پایین بودن ضریب تاثیر مولفه ی انسانی - اجتماعی بر کارآفرینی شهری به معنای بی اهمیت بودن آنها نیست بلکه همبستگی بالای دیگر مولفه ها (اقتصادی و زیرساختی) با کارآفرینی گویای این نتیجه است که با بهبود عوامل اقتصادی و زیرساختی میتوان سایر عوامل اجتماعی را نیز شکوفا ساخت و از این طریق شرایط را برای شکوفایی کارآفرینی شهری در این ناحیه تسهیل نمود.

بررسی فرضیه چهارم تحقیق حاکی از این است که عوامل پایداری اقتصادی بر توسعه پایدار شهری تاثیر دارند. نتیجه بدست آمده حاکی از این است که عوامل پایداری اقتصادی همچون ایجاد صرفه های کلان اقتصادی، صرفه جویی در

انرژی و استفاده از انرژیهای پاک همچنین افزایش مشارکت شهروندان در صرفه جویی انرژی میتواند موجب بهبود توسعه پایدار شهری گردد.

بررسی نتایج فرضیه پنجم حاکی از این است که عوامل پایداری اجتماعی بر توسعه پایدار شهری تاثیر ندارند. نتایج حاصله نشان داد عوامل اجتماعی تاثیر چندانی در توسعه پایدار اقتصادی ندارد دلیل این امر میتواند این باشد که از نظر اعضای حاضر در نمونه مردم مشارکت مناسبی در توسعه شهری ندارند بعنوان مثال مشارکت مردمی در فعالیتهای اجتماعی پایین بوده است.

آزمون فرضیه ششم تحقیق نشان داد که عوامل پایداری زیست محیطی بر توسعه پایدار شهری تاثیر دارند. توجه به عواملی چون استفاده از انرژی های سبز، عدم استفاده بالای شهروندان از خودرو و استفاده از وسایل نقلیه پاک همچون دوچرخه، اصلاح روشهای استفاده از اراضی و عدم تخریب محیط زیست میتواند بعنوان شاخص های حائز اهمیت در توسعه پایدار شناخته شده و رتبه توسعه شهرها را بالا ببرد.

نتایج آزمون فرضیه هفتم تحقیق حاکی از این است که بین عوامل کارآفرینی شهری و توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد. نتایج پژوهش نشان داد فراهم کردن زیرساختها و تسهیلات اقتصادی، شناسایی افراد خلاق و کارآفرین با داشتن ایدههای متنوع و جدید و آموزش و تربیت آنها در این محدوده میتواند بیشترین تاثیر را در توسعه پایدار شهر تهران داشته باشد. در واقع اقدامات کارآفرینانه در محدوده ی مورد مطالعه میتواند در بهبود عملکرد شهری موثر باشد.

در راستای نتایج بدست آمده از تحقیق پیشنهاد میشود:

۱. با توجه به نتایج بدست آمده از پژوهش میتوان پیشنهاد داد مدیریت شهری با فراهم آوردن بستر مناسب برای کارآفرینان موجبات رشد و توسعه پایدار شهری را فراهم آورند. زیرا هزینه کردن برای آماده سازی این بستر، نوعی سرمایه گذاری است که سود نهایی و ارزش افزوده آن در انتها به خود شهر و مجموعه شهر تزریق میشود.
۲. جهت بهبود کارآفرینی در تهران ایجاد سازوکارهای تامین مالی مناسب برای رشد این حوزه پیشنهاد میشود. بعنوان مثال کاهش مالیات و تقویت سیستم تخصصی بانکی شهرداریها از جمله مهمترین عوامل اقتصادی هستند که میتوانند به رشد کارآفرینی کمک کنند.
۳. شناسایی و بهره برداری از ایده ها و خلاقیت های ذهنی و تئوریک در سطح جامعه با برگزاری مسابقات و انتخاب برترین ایده ها و عملیاتی کردن آنها و همچنین اعطای حقوق مالکیت معنوی برای ادامه فعالیت کارآفرینان؛
۴. حرکت فضای اقتصادی شهری به سمت خصوصی سازی و حمایت از تعاونیها که این امر سبب گسترش عوامل زیرساختی در رقابت شهرها میشود و این توسعه به افزایش سرمایه گذاری و در نهایت رونق و توسعه اقتصادی و اجتماعی شهرها می انجامد.
۵. معافیت یا تخفیف های مالیاتی به کسب و کارهای حوزه کارآفرینی شهری
۶. اعطای وامهای بلندمدت با بهره کم و تسهیل شرایط اعطای وام به کارآفرینان در راستای بهبود توسعه پایدار شهری
۷. فراهم کردن مجاریهای آسان و قانونی دریافت مجوز برای فعالیتهای جدید

منابع

فرجی قناتی، سعید. (۱۳۹۰). استراتژی توسعه کارآفرینی با رویکرد سازمانهای آینده، ماهنامه اتاق بازرگانی، شماره ۵۱۸، صص ۱۲-۱۳.

رضایی، مریم، صادقی، نگین، عزیزی، شهرام. (۱۳۹۹). تحلیل عوامل موثر بر کارآفرینی شهری در راستای دستیابی به اقتصاد پایدار (مطالعه موردی: شهر نجف اباد). پژوهشهای جغرافیایی برنامه ریزی شهری، دوره ۹، شماره ۱، ۱۸۹-۲۰۹.

Ben Youssef, A. Boubaker, S. & Omri, A. (2017) Entrepreneurship and Sustainability Goals: The Need for Innovative and Institutional Solutions. *Technological Forecasting and Social Change*, Elsevier, 2017, 10.1016/j.techfore.2017.11.003. Halshs-01653946.

Chong, et al. (2018). Dynamic capabilities of a smart city: An innovative approach to discovering urban problems and solutions. *Government Information Quarterly*.

Deimiyad, Zohreh Yaghowb Peyvastehgar (2021): Explain the Effects of Entrepreneurship on Urban Sustainable Development with the Structural Equation Modeling Approach (Case study: Yasuj City), *Journal Research and Urban Planning*, Vol 12, No 44, PP 39- 54.

Danaa Leo-Paul, *, Aidin Salamzadehb , Morteza Hadizadehc , Ghazaleh Heydarid , Soroush Shamsoddin. (2022). Urban entrepreneurship and sustainable businesses in smart cities: Exploring the role of digital technologies. *Sustainable Technology and Entrepreneurshi. Sustainable Technology and Entrepreneurship 1* (2022) 100016.

Gregori, P., & Holzmann, P. (2020). Digital sustainable entrepreneurship: A business model perspective on embedding digital technologies for social and environmental value creation. *Journal of Cleaner Production*, 272, 122817

Guzman, J., & Stern, S. (2020). **The State of American Entrepreneurship: New Estimates of the Quantity and Quality of Entrepreneurship for 32 US States, 1988–2014.** *American Economic Journal: Economic Policy*, 12(4), 212–243

Ji, et al. (2021). Towards people-centric smart city development: Investigating the citizens' preferences and perceptions about smart-city services in Taiwan. *Journal of Sustainable Cities and Society*, 67, 102691

Kummitha, R.K.R. (2019) Smart cities and entrepreneurship: An agenda for future research, *Technological Forecasting & Social Change*, 149, pp. 1-10.

Lee, Y. S. (2017). Entrepreneurship, Small Businesses and Economic Growth in Cities. *Journal of Economic Geography*, 17(2), 311-343.

Mu, et al. (2022). What organizational conditions, in combination, drive technology enactment in government-led smart city projects? *Technological Forecasting and Social Change*, 174, 121220

Paskaleva et al. (2017). Data governance in the sustainable smart city. 4(4), p. 41.

Peck, J. (2014). Entrepreneurial urbanism: Between uncommon sense and dull compulsion. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 96(4), 396–401.

Varkianipor, N., Hosseini, S.M., Samiee, R and Ashrafi, M (2019): The entrepreneurial modeling of women is based on the entrepreneurial value chain with a sustainable social development approach in the province of Gulistan, *Journal of Applied Researches in Geographical Sciences*, Volume:20 Issue: 58, pp: 139-161. (in Persian)

Wolifson, P., & Drozdowski, D. (2017). Co-opting the night: the entrepreneurial shift and economic imperative in NTE planning. *Urban policy and research*, 35(4), 486– 504.

Yu, et al. (2020). The Invisible Hand of Evolutionary Psychology: The Importance of Kinship in First-Generation Family Firms. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 134–157. doi:10.1177/1042258719838256

5th International Conference in Management & Industry
22 August 2023 - Online

Ziyae, et al. (2021). A framework of urban entrepreneurship for women breadwinners. *Foresight*, 23(5), 597–609.

Abstract

In this research, the statistical population of the research is the employees of the social services and entrepreneurship department of Tehran municipality in 22 regions, and using the simple random sampling method, 152 people were selected as the target sample and the research questionnaire was distributed among them. In the following, the variables of the research were examined using a standard questionnaire whose validity and reliability were confirmed, and the collected information was analyzed using the structural equation modeling method and the path analysis method. In this research, Spss24 software were used to analyze the data. The obtained results indicate that economic and infrastructure factors have an impact on urban entrepreneurship. But human-social factors do not affect urban entrepreneurship. The results also showed that economic sustainability factors and environmental sustainability factors have an impact on sustainable urban development. But the factors of social sustainability do not affect the sustainable urban development, also there is a significant relationship between the factors of urban entrepreneurship and sustainable urban development.

Keywords: urban entrepreneurship, sustainable urban development, economic, social, environmental commons